

Socio-Economic Aspects of Rural Development in Poland

Editors

Marta Bład and Dorota Klepacka-Kołodziejaska

Institute of Rural and Agricultural Development
Polish Academy of Sciences
Warsaw 2007

Społeczno-ekonomiczne aspekty rozwoju polskiej wsi

Pod redakcją naukową

Marty Bład i Doroty Klepackiej-Kołodziejaskiej

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa
Polskiej Akademii Nauk
Warszawa 2007

PROBLEMY ROZWOJU WSI I ROLNICTWA

Komitet Redakcyjny

Leszek Klank, Marek Kłodziński, Andrzej Rosner (redaktor naczelny), Maria Wieruszewska,
Elżbieta Wierzbicka (sekretarz redakcji)

Adres Redakcji

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN
Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa, tel./fax: (+48-22) 826 63 71
e-mail: irwir@irwirpan.waw.pl

Recenzent

Prof. dr hab. Bogdan Klepacki

Redaktor prowadzący

Elżbieta Wierzbicka

Zdjęcie na okładce

Marta Błąd

Projekt okładki

Radosław Batur

Tłumaczenie na j. angielski

Sylwia Wesołowska-Betkier

Redakcja techniczna i łamanie

Dorota Majcher

Korekta

Irena Biśta-Kanciała

Druk i oprawa

Fabryka Druku, Warszawa

Copyright by Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN 2007

Publikacja sfinansowana przez
Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej

ISBN 83-89900-18-1

Spis treści

Słowo wstępne	9
I. Społeczno-ekonomiczna aktywność mieszkańców wsi	
Udział społeczności wiejskich w realizacji gminnych przedsięwzięć inwestycyjnych – <i>Artur Zimny</i>	13
Poziom aktywności grupowej mieszkańców wsi a stopień rozwoju zrównoważonego obszarów wiejskich w świetle badań empirycznych – <i>Ewelina Dresler</i>	23
Ocena aktywności samorządu gminy w zakresie realizacji zadań własnych na przykładzie wybranych gmin wiejskich województwa lubelskiego – <i>Danuta Guzál-Dec</i>	35
Samodzielność finansowa gmin wiejskich w województwie wielkopolskim w latach 2002–2004 – <i>Anna Majchrzak, Joanna Stanisławska</i>	43
Funkcje przedsiębiorstw w środowisku lokalnym na przykładzie wybranych gmin wiejskich województwa lubelskiego – <i>Magdalena Zwolińska-Ligaj</i>	53
II. Zróżnicowanie regionalne polskiej wsi	
Zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich województwa wielkopolskiego – <i>Robert Jurczak</i>	67
Klasyfikacja gmin wiejskich województwa mazowieckiego ze względu na poziom rozwoju – <i>Agnieszka Wojewódzka</i>	79
Ocena poziomu rozwoju regionalnego województw Polski na podstawie różnych metod obliczeniowych – <i>Monika Wataszek</i>	89
Urbanizacja wsi w obrębie aglomeracji miejskich w Polsce – <i>Adam Czarnecki</i>	99
Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich a różniące się warunki życia mieszkańców wsi – <i>Sylwia Michalska</i>	111
III. Funkcjonowanie gospodarstw rolnych – nowe tendencje i uwarunkowania	
Problem środowiska przyrodniczego w opinii rolników województwa kujawsko-pomorskiego – <i>Tomasz Marcysiak</i>	123
Kanały dystrybucji wykorzystywane przez rolników kierujących gospodarstwami ekologicznymi – <i>Andrzej Bulatowicz</i>	135
Realizacja zasad zrównoważonego rozwoju w grupie gospodarstw trzodowych w latach 1989–2001 – <i>Mariusz Matyka</i>	147

Oplacalność chowu i hodowli owiec w Polsce – <i>Tomasz Rokicki</i>	155
Metody dostosowawcze wiejskich gospodarstw domowych prowadzących działalność rolniczą na przykładzie województwa mazowieckiego – <i>Agnieszka Siedlecka</i>	165
Rola Agencji Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) w rozwoju obszarów wiejskich przed i po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wyniki badań opinii rolników powiatu zambrowskiego – <i>Justyna Kołyska</i>	179
IV. Przyszłość polskiej wsi w Unii Europejskiej	
Wartość dodana Wspólnej Polityki Rolnej dla Unii Europejskiej i Polski – <i>Lukasz Hardt</i>	195
Wsparcie obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania jako instrument zmieniającej się Wspólnej Polityki Rolnej – <i>Dorota Klepacka-Kołodziejska</i>	211
Dokąd zmierza polska wieś – wiejscy liderzy o zmianach na wsi – <i>Ruta Śpiewak</i>	225
Możliwości kształcenia na wsi na przykładzie województwa lubelskiego – <i>Anna Nowak</i>	237
Aspiracje edukacyjne i plany kształceniowe młodzieży a środowisko zamieszkania – <i>Krzysztof Wasielewski</i>	251
Przyszłość wsi polskiej z perspektywy dążeń życiowych młodzieży – <i>Jarosław Domalewski</i>	261
Rola Fundacji „Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej” w procesie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich – <i>Marek Kłodziński</i>	275

CONTENTS

Introductory remarks	9
I. Socio-economic activity of rural people	
Participation of rural communities in the implementation of investment projects in their communes – <i>Artur Zimny</i>	13
Level of collective activity of the rural population versus the degree of sustainable rural development in light of empirical research – <i>Ewelina Dresler</i>	23
Appraisal of the local government's activity in respect to implementing its own tasks: A case study of selected rural communes in Lubelskie province – <i>Danuta Guzal-Dec</i>	35
Financial independence of rural communes in Wielkopolskie province in the years 2002-2004 – <i>Anna Majchrzak and Joanna Stanisławska</i>	43
Functions of enterprises in the local community: A case study of selected rural communes in Lubelskie province – <i>Magdalena Zwolińska-Ligaj</i>	53
II. Regional differences among rural areas in Poland	
Differences in socio-economic development of rural communes in Wielkopolskie province – <i>Robert Jurczak</i>	67
Classification of rural communes in Mazowieckie province by development level – <i>Agnieszka Wojewódzka</i>	79
Evaluating the level of regional development of Polish provinces on the basis of various computational methods – <i>Monika Wataszek</i>	89
Urbanisation of rural areas within urban centres in Poland – <i>Adam Czarniecki</i>	99
Sustainable rural development and diversifying living conditions of the rural population – <i>Sylvia Michalska</i>	111
III. Functioning of farms – new trends and determinants	
Problem of the natural environment in the opinion of farmers from Kujawsko-Pomorskie province – <i>Tomasz Marcysiak</i>	123
Distribution channels used by farmers operating organic farms – <i>Andrzej Bulatowicz</i>	135
Pursue principles of sustainable development by pig farms in the years 1989-2001 – <i>Mariusz Matyka</i>	147
Profitability of sheep rearing and breeding in Poland – <i>Tomasz Rokicki</i>	155

Adjustment methods of rural households involved in agricultural activity: A case study of Mazowieckie province – <i>Agnieszka Siedlecka</i>	165
Role of ARiMR in developing rural areas before and after Poland's accession to the European Union. Findings of public opinion surveys among farmers in Zambrów county – <i>Justyna Kołyska</i>	179
IV. The future of rural Poland in the European Union	
Value added of the Common Agricultural Policy for the European Union and Poland – <i>Lukasz Hardt</i>	195
Support for less favoured areas as an instrument of the evolving Common Agricultural Policy – <i>Dorota Klepacka-Kołodziejska</i>	211
Where is rural Poland heading: An instrument of rural changes in the opinion of rural leaders – <i>Ruta Śpiewak</i>	225
Educational opportunities in rural areas: A case study of Lubelskie province – <i>Anna Nowak</i>	237
Educational aspirations and plans of young people versus residence background – <i>Krzysztof Wasielewski</i>	251
The future of rural Poland from the perspective of life aspirations of young people – <i>Jarosław Domalewski</i>	261
The role of the European Fund for the Development of Polish Villages Foundation in the process of multifunctional development of rural areas – <i>Marek Klodziński</i>	275

Słowo wstępne

Przekazując czytelnikowi książkę *Społeczno-ekonomiczne aspekty rozwoju polskiej wsi* pragniemy zwrócić uwagę na jej wyjątkowy charakter. Jest to praca zbiorowa napisana i zredagowana wyłącznie przez młodych naukowców. Przy powstaniu tej publikacji rola redakcyjno-organizacyjna przypadła Forum Młodych Naukowców „Inventus Ruralis”, działającym przy Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN. Inicjatywie jej wydania przyświecały dwa powody. Pierwszy to trudności, jakie mają doktoranci, szczególnie z mniejszych ośrodków naukowych, w uzyskaniu liczących się w ich dorobku publikacji. Drugi powód to doskonalenie warsztatu naukowego młodych adeptów dzięki ocenom ich tekstów przez doświadczonych profesorów.

Wspólne autorom tej książki jest zainteresowanie problematyką zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a jest ona dla współczesnych i przyszłych pokoleń niezwykle istotna. Łączy bowiem otwartość na potrzeby już znane, jak i dzisiaj jeszcze nieznaną; uwzględnia najważniejsze wymiary ludzkiej egzystencji: gospodarowanie, życie społeczne, kulturowe i przyrodnicze. Harmonia i zrównoważenie tych elementów stanowi podstawę właściwego rozwoju obszarów wiejskich.

Autorami tekstów są przedstawiciele różnych dziedzin naukowych, m.in. ekonomiści, socjologowie, geografowie, których zainteresowania koncentrują się na problematyce obszarów wiejskich, co zapewniło tej publikacji, przyjętej przez pomysłodawców, interdyscyplinarność. Żywe zainteresowanie młodych naukowców potwierdziło słuszność przyjętej koncepcji, tym bardziej że w Polsce brakuje dyskusji o sprawach wsi z perspektywy młodego pokolenia. Współpraca i wymiana poglądów młodych może być pomocna w formułowaniu propozycji służących rozwojowi wsi i poprawie jakości życia jej mieszkańców.

W trakcie tej pracy nastąpiła dalsza integracja środowiska młodych naukowców z całą Polską, którzy zajmują się szeroko rozumianą problematyką rozwoju

Udział społeczności wiejskich w realizacji gminnych przedsięwzięć inwestycyjnych

1. WPROWADZENIE

Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich wymaga bezpośredniego i szerokiego udziału społeczności lokalnych. Zaangażowanie mieszkańców w działania zmierzające do kształtowania warunków dla dywersyfikacji działalności gospodarczej (prowadzonej z poszanowaniem aspektów środowiskowych), rozwoju funkcji społecznych i kulturalnych oraz zapewnienia odpowiednich warunków życia na obszarach wiejskich, czyli przejmowanie przez mieszkańców odpowiedzialności za przyszłość wsi, powinno być czymś naturalnym, gdyż leży to w ich interesie. Niestety, jak wskazują wyniki badań sondażowych, aktywność społeczna Polaków, w tym ludności zamieszkującej obszary wiejskie, wciąż nie jest zjawiskiem powszechnym: odsetek osób, które deklarowały dobrowolne i nieodpłatne działanie na rzecz swojej społeczności, kształtował się w 2005 roku na poziomie 23% [Wciórka 2006]. Oczywiście aktywność społeczności lokalnych może dotyczyć różnych dziedzin życia, jednakże z punktu widzenia gminy i władz lokalnych szczególnie istotne znaczenie ma zaangażowanie mieszkańców w realizację gminnych przedsięwzięć inwestycyjnych, bo oznacza ich gotowość do współuczestnictwa w finansowaniu budowy urządzeń infrastrukturalnych¹. Temu właśnie zagadnieniu poświęcone jest niniejsze opracowanie, będące prezentacją opinii wójtów na temat skłonności społeczności wiejskich do angażowania się w realizację gminnych przedsięwzięć inwestycyjnych oraz przedstawienie najważniejszych kierunków i barier tego zaangażowania. Opinie te poznano dzięki badaniom ankietowym, które zostały przeprowadzone w połowie

¹ Nie dotyczy to jednak udziału poprzez wnoszenie opłat adiacenckich, ale o współfinansowanie inwestycji na zasadach dobrowolnych. Aktywność ta powinna być inspirowana i umiejętnie rozwijana przez władze samorządowe, które powinny wspierać mieszkańców już na etapie planowania inwestycji poprzez jej wkomponowanie w plan zagospodarowania przestrzennego oraz na etapie poszukiwania źródeł finansowania przedsięwzięcia [Wykrętowicz 2006].

2006 roku. W badaniach udział wzięło 99 gmin wiejskich województwa wielkopolskiego, czyli 85% ogółu wielkopolskich gmin należących do tej kategorii².

Podstawowym narzędziem, jakim posłużono się w analizie otrzymanych wyników, był wskaźnik struktury (odsetek). Ponadto, dla ustalenia, czy istnieje związek między zaangażowaniem mieszkańców w realizację inwestycji a wybranymi aspektami funkcjonowania gmin, wykorzystano test niezależności chi-kwadrat³.

2. PRZESŁANKI I UWARUNKOWANIA UDZIAŁU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH W PROCESIE BUDOWY INFRASTRUKTURY GMINNEJ

Wyrazem zaangażowania społeczności wiejskich w realizację inwestycji gminnych jest zazwyczaj powoływanie lokalnych komitetów, stowarzyszeń, wspólnot lub innych inicjatyw obywatelskich, które widząc potrzebę budowy niezbędnych na wspólnym terenie obiektów i urządzeń (dróg lokalnych, wodociągu, kanalizacji, sieci telefonicznej lub gazowej) mogą z powodzeniem dofinansować ich wykonanie. Tak rozumiana aktywność społeczności wiejskich jest oczywiście lepiej rozwinięta i zorganizowana tam, gdzie występują konkretne potrzeby infrastrukturalne, choć należy podkreślić, że zależy ona również od świadomości i postaw mieszkańców [Kwiatkowski 2003]. Chęć współuczestniczenia w finansowaniu inwestycji jest bowiem tym większa, im bardziej mieszkańcy identyfikują się z gminą, im silniej odczuwają potrzebę działalności na rzecz wspólnego dobra jako powinność, im wyżej oceniają skuteczność poczynań władz lokalnych, a także, im większym szacunkiem darzą miejscowe autorytety [Pająk 2001]. Za istotny czynnik aktywizacji społeczności lokalnej należy uznać także odpowiedni przepływ informacji. Władze gminy powinny dbać o bieżące informowanie mieszkańców o zamierzeniach i podjętych decyzjach inwestycyjnych w prosty i zrozumiały dla nich sposób. Z drugiej strony, mieszkańcy powinni mieć prawo do informacji odnośnie do wszystkich kwestii spornych lub budzących wątpliwości oraz możliwość uczestniczenia, jako obserwatorzy, w komisji przetargowej. Bez jawności poczynań gminy jej mieszkańcy mogą bowiem żywić podejrzenia co do „czystości” załatwienia formalności, mogą też wierzyć krążącym plotkom i w konsekwencji wycofywać się z udziału w inwestycji. Poza tym, warto podkreślić, że stopień

² Kwestionariusz ankiety „Planowanie, współdziałanie i koordynacja w działalności inwestycyjnej gmin” został skierowany bezpośrednio do wójtów.

³ Jeżeli $\chi^2 \geq \chi^2_{\alpha=0,05; (r-1) (k-1)}$ to zależność między zmiennymi jest statystycznie istotna na poziomie $\alpha=0,05$, natomiast sytuacja odwrotna ($\chi^2 < \chi^2_{\alpha=0,05; (r-1) (k-1)}$) świadczy o braku statystycznie istotnej zależności między zmiennymi na poziomie $\alpha=0,05$ [Paradysz 2005].

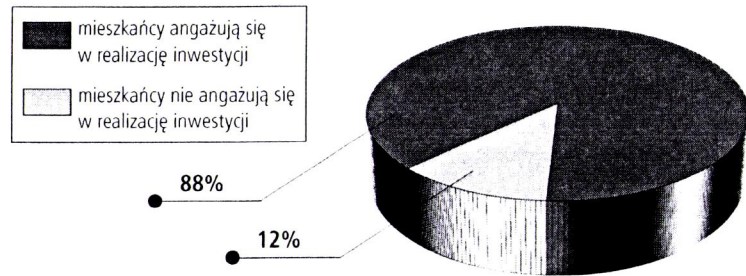
zaangażowania w przedsięwzięcia inwestycyjne, w przypadku gdy wiąże się to ze współfinansowaniem przez mieszkańców (a nie wykonywaniem określonych prac) w znacznej mierze uzależniony jest również od ich zamożności.

3. KORZYŚCI Z UCZESTNICTWA MIESZKAŃCÓW W REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ INWESTYCYJNYCH

W wyniku dotychczasowych rozważań powstaje pytanie, jakie korzyści płyną z finansowego bądź rzeczowego udziału społeczności wiejskich w realizacji gminnych przedsięwzięć? Otóż, po pierwsze, współudział mieszkańców pozwala na zmniejszenie wkładu finansowego gminy, przy osiągnięciu takich samych rezultatów. Ponadto zainteresowani często sami decydują się na wykonanie części robót, co sprawia, że są one tańsze, niż gdyby zaangażowano firmę z zewnątrz. Po drugie, zaangażowanie własnych pieniędzy zmienia stosunek mieszkańców do danej inwestycji – uważają ją za bardziej „swoją”, identyfikują się z przedsięwzięciem. Współudział w finansowaniu inwestycji infrastrukturalnych wpływa na wzrost poczucia odpowiedzialności mieszkańców zarówno na etapie jej realizacji, gdyż sprawia, że interesują się oni postępami w prowadzonych pracach oraz starają się dopilnować, aby zostały one wykonane prawidłowo i w terminie, jak i funkcjonowania, ponieważ bardziej szanują i oszczędniej użytkują urządzenia infrastrukturalne, za które częściowo zapłacili. Inaczej mówiąc, zwiększa się świadomość dobra wspólnego, a zrealizowane w ten sposób inwestycje nie są traktowane jako niczyje. Udział mieszkańców w realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych rodzi – jak już wyżej wspomniano – potrzebę kontroli właściwego wydatkowania środków i kontrolę tę w pełni uzasadnia [Pięcek 1999], a także pozwala na uniknięcie konfliktów związanych na przykład z zajmowaniem gruntów pod budowę urządzeń i prowadzenie sieci oraz płacenia odszkodowań [Topczewska 2003].

4. ZAANGAŻOWANIE SPOŁECZNOŚCI WIEJSKICH W REALIZACJĘ INWESTYCJI GMINNYCH NA OBSZARZE WIELKOPOLSKI — WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

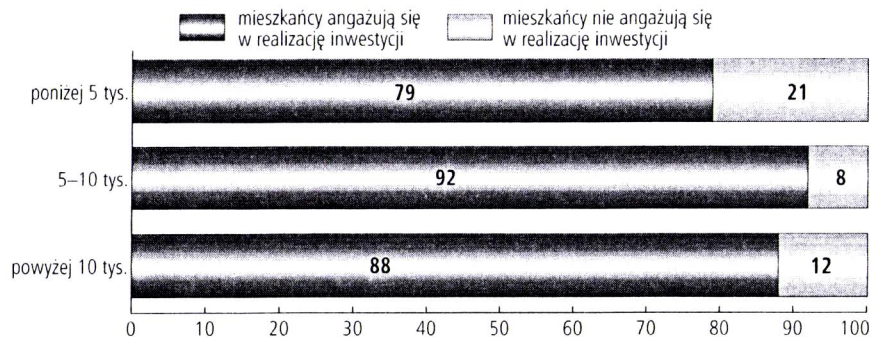
Rezultaty przeprowadzonych badań ankietowych pozwalają stwierdzić, że skłonność mieszkańców gmin wiejskich województwa wielkopolskiego do angażowania się w budowę gminnej infrastruktury technicznej jest dość wysoka. Zdaniem zdecydowanej większości wójtów (88%) mieszkańcy ich gmin dobrowolnie uczestniczą bądź uczestniczyli w przeszłości (w formie finansowej lub rzeczowej) w realizacji lokalnych przedsięwzięć inwestycyjnych (rys. 1).

Rys. 1. Zaangażowanie mieszkańców w realizację inwestycji gminnych [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

W proces budowy infrastruktury technicznej stosunkowo najczęściej angażują się mieszkańcy gmin liczących od 5 do 10 tys. ludności. Natomiast relatywnie najrzadziej w realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych uczestniczą mieszkańcy najmniejszych gmin, tj. zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. osób.

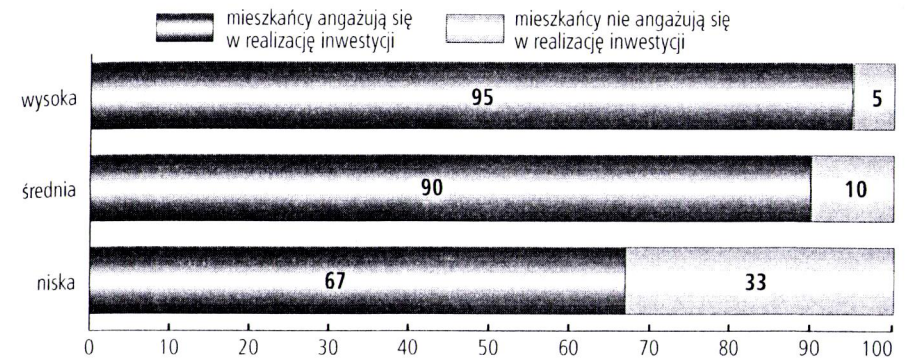

Rys. 2. Zaangażowanie mieszkańców gmin w realizację inwestycji (wg wielkości gmin* w %)

* wielkość gmin została ustalona na podstawie średniej liczby ich mieszkańców w latach 1996–2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i wyników badań ankietowych.

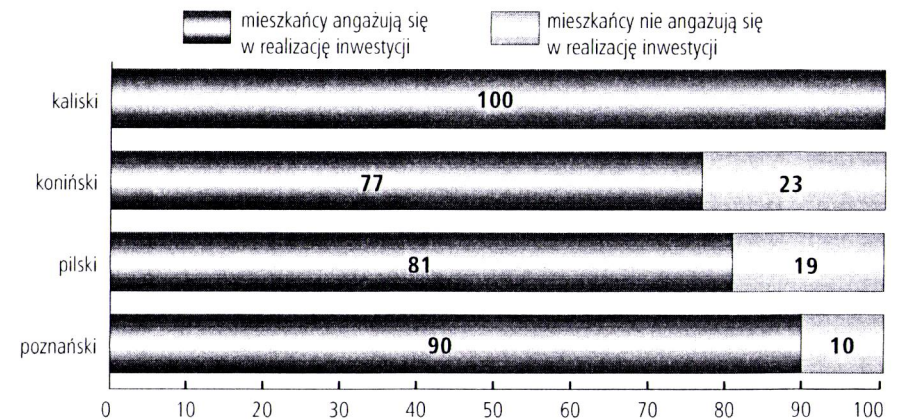
Sklonność społeczności wiejskich do partycypacji w realizacji gminnych przedsięwzięć inwestycyjnych wzrasta wraz ze skłonnością inwestycyjną samych gmin. O ile bowiem w co trzeciej gminie charakteryzującej się niskim udziałem wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetowych ogółem nie odnotowano żadnego zaangażowania mieszkańców w budowę lokalnej infrastruktury, o tyle w przypadku gmin o wysokiej skłonności inwestycyjnej udziału mieszkańców nie stwierdzono jedynie w co dwudziestym samorządzie.

Rys. 3. Zaangażowanie mieszkańców gminy w realizację inwestycji (wg skłonności inwestycyjnej gmin, w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i wyników badań ankietowych.

Na uwagę zasługuje fakt, że zaangażowanie społeczności wiejskich w realizację gminnych przedsięwzięć inwestycyjnych jest dość zróżnicowane, w zależności od lokalizacji gmin na obszarze województwa wielkopolskiego. Otóż wójtowie wszystkich gmin podregionu kaliskiego zadeklarowali, iż mieszkańcy partycypują w budowie lokalnej infrastruktury technicznej, natomiast deklarację taką złożyło zaledwie 77% zarządzających gminami podregionu konińskiego. W przypadku

Rys. 4. Zaangażowanie mieszkańców gmin w realizację inwestycji (według przynależności gmin do podregionów, w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i wyników badań ankietowych.

gmin podregionu pilskiego i poznańskiego wspomniany odsetek wynosił odpowiednio 81% i 90%.

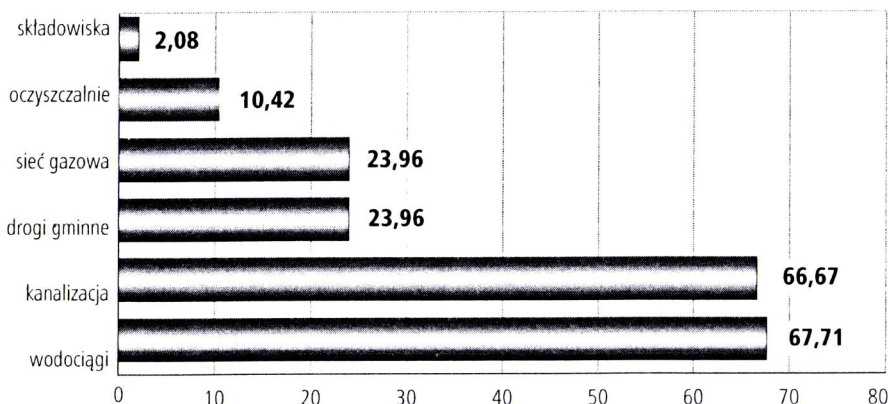
Wyniki obliczeń przedstawione w tabeli 1 pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że zaangażowanie społeczności wiejskich w budowę lokalnej infrastruktury technicznej zależy od stopnia skłonności inwestycyjnej gmin. Statystycznie istotnego wpływu na fakt angażowania się mieszkańców w realizację inwestycji nie mają natomiast wielkość gminy oraz jej przynależność do podregionu w ramach województwa wielkopolskiego.

Tab. 1. Zależności między zaangażowaniem mieszkańców w realizację inwestycji a wybranymi aspektami funkcjonowania gmin

Wyszczególnienie	Wartość chi-kwadrat (χ^2)	
	empiryczna	krytyczna ($\alpha=0,05$)
Wielkość gminy	2,641	5,991
Stopień skłonności inwestycyjnej	6,382	5,991
Przynależność do podregionu	6,790	7,815

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i wyników badań ankietowych.

Partycypacja mieszkańców dotyczy najczęściej budowy sieci wodno-kanalizacyjnej – zaangażowanie społeczności wiejskich w realizację tych elementów infrastruktury technicznej odnotowano w 2/3 gmin objętych badaniem. Natomiast w co czwartej gminie mieszkańcy uczestniczyli w budowie dróg gminnych oraz

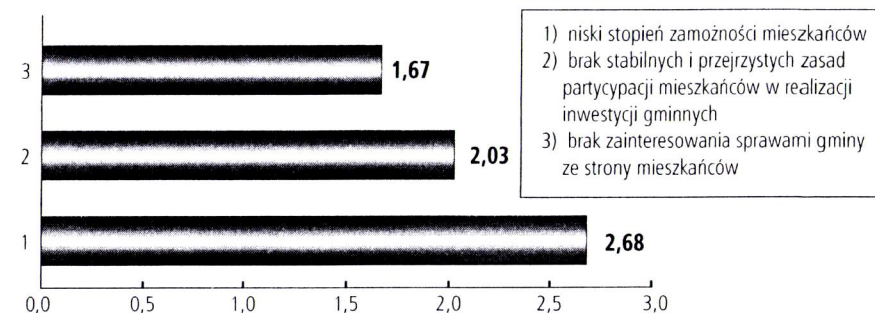

Rys. 5. Kierunki zaangażowania mieszkańców gmin w realizację inwestycji (elementy infrastruktury, w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

sieci gazowej. Zgodnie z informacjami uzyskanymi w drodze badania ankietowego w przypadku kilku gmin ich mieszkańcy angażowali się również w budowę oczyszczalni ścieków oraz składowisk odpadów.

W opinii osób zarządzających gminami największą barierą dla angażowania się mieszkańców w budowę infrastruktury gminnej jest przede wszystkim ich niski stopień zamożności. Średnia waga tej bariery, w skali od 0 do 3 pkt, wynosi 2,68 pkt. Spośród innych czynników stanowiących przeszkody dla uczestnictwa społeczności wiejskich w realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych wymieniono w szczególności brak stabilnych i przejrzystych zasad partycypacji (2,03 pkt) oraz brak zainteresowania mieszkańców sprawami gminy (1,68 pkt).

Rys. 6. Bariery angażowania się mieszkańców w realizację inwestycji gminnych (0 – min, 3 – max)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

5. WNIOSKI KOŃCOWE

Rezultaty przeprowadzonych badań ankietowych pozwalają na sformułowanie kilku wniosków i spostrzeżeń. Po pierwsze, w opinii zdecydowanej większości wójtów gmin wiejskich województwa wielkopolskiego ich mieszkańcy w mniejszym lub większym stopniu uczestniczą w budowie gminnej infrastruktury technicznej. Tak korzystny wynik uwarunkowany jest bez wątpienia tym, iż rezultaty działań podejmowanych przez mieszkańców są odczuwane przede wszystkim przez nich samych. Wyrażają się one bowiem poprawą ich warunków bytowych: mają lepszy dostęp do urządzeń infrastruktury technicznej, najczęściej do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Po drugie, zaangażowanie społeczności wiejskich jest szczególnie widoczne w gminach, które znaczną część swoich środków budżetowych

towych przeznaczają na cele inwestycyjne. Sytuacja ta wydaje się dość naturalna i oczywista: mieszkańcy obserwując zaangażowanie inwestycyjne władz gminy oraz odczuwając materialne i niematerialne efekty tego zaangażowania są w większym stopniu skłonni współuczestniczyć w formie finansowej lub rzeczowej w realizacji tego typu przedsięwzięć.

Spostrzeżenie trzecie odnosi się do różnic występujących między poszczególnymi obszarami województwa wielkopolskiego: na udział społeczności wiejskich w budowie gminnej infrastruktury technicznej najczęściej wskazują wójtowie gmin Wielkopolski południowo-wschodniej, stosunkowo najrzadziej natomiast zarządzający gminami Wielkopolski północnej i wschodniej. Zdaniem autora, różnice te z jednej strony wynikają z niższego poziomu zamożności (mierzonego poziomem bezrobocia) mieszkańców wschodniej i północnej części województwa niż mieszkańców centralnej i południowej części Wielkopolski⁴, z drugiej natomiast z uwarunkowań historycznych i tradycji kulturowych. Pierwsza z wymienionych przyczyn, tj. niski stopień zamożności mieszkańców, jest zresztą, w opinii wójtów, najważniejszym czynnikiem ograniczającym możliwość uczestnictwa społeczności wiejskich w realizacji gminnych przedsięwzięć inwestycyjnych. Bariera ta jest szczególnie trudna, o ile w ogóle możliwa do pokonania przez samorządy gminne, które nie dysponują wieloma instrumentami, które mogłyby przyczynić się do poprawy zamożności mieszkańców. Poprawa ta, wyrażająca się wzrostem zatrudnienia oraz wzrostem płac, wymaga bowiem sprzyjającej koniunktury gospodarczej oraz podjęcia działań o charakterze systemowym na poziomie całego kraju⁵. Wyzwaniem dla władz samorządowych powinno być natomiast stworzenie zasad partycypacji mieszkańców w realizacji inwestycji gminnych. Chodzi tutaj jednak nie o krótkotrwałe rozwiązania zmieniające się wraz z podejmowaniem kolejnych przedsięwzięć, ale o takie, które byłyby stabilne w czasie, mimo zmian władz gminnych oraz przejrzyste dla wszystkich mieszkańców, zachęcając ich jednocześnie do podejmowania inicjatywy. Z kolei ograniczeniu trzeciej ze wspomnianych barier, tj. braku zainteresowania mieszkańców sprawami gminy, mogłoby sprzyjać prowadzenie odpowiedniej akcji promocyjno-informacyjnej w odniesieniu do planowanych przedsięwzięć.

⁴ Stopa bezrobocia w podregionie konińskim i pilskim od lat kształtuje się na poziomie o 6–7 punktów procentowych wyższym niż w podregionie kaliskim i poznańskim. Zob. Bank Danych Regionalnych GUS.

⁵ Dotyczy to zwłaszcza działań zmierzających do zmniejszenia pozapłacowych kosztów pracy.

BIBLIOGRAFIA

- Kwiatkowski J. (2003): *Partycypacja społeczna i rozwój społeczny*. Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa, s. 12.
- Pajak K. (2001): *Samorząd terytorialny a rozwój lokalny w Polsce w procesie transformacji*. Wydawnictwo WSZiB w Poznaniu, Poznań, s. 94.
- Paradysz J. (red.) (2005): *Statystyka*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, s. 168.
- Pięcek B. (red.) (1999): *Wpływ infrastruktury wiejskiej na stopę życiową mieszkańców*. IRWiR PAN, Warszawa, s. 71.
- Topczewska T., Siemiński W. (2003): *Gospodarka gruntami w gminie*. Wydawnictwo „Difin”, Warszawa, s. 33.
- Wciórka B. (2006): *Stan społeczeństwa obywatelskiego w latach 1998–2006*. Komunikat z badań CBOS, Warszawa, s. 7.
- Wykrętowicz S. (red.) (2004): *Samorząd w Polsce. Istota, formy, zadania*. Wydawnictwo WSB, Poznań, s. 104.